

การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด ด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

กิตติมาพร ศิลป์ประกอบ¹, สมบัติ อัมระภา²

¹คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

²สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

กิตติมาพร ศิลป์ประกอบ, สมบัติ อัมระภา. (2565). การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย ปีที่ 5(3), 2565 : 69 – 80

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติ ก่อนและหลังการส่งเสริม และเพื่อเปรียบเทียบความรู้ และทัศนคติของนักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสียวหนองขี้ ตำบลนาข่า อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 43 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย คู่มือการส่งเสริม แบบทดสอบความรู้ และแบบวัดทัศนคติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบสมมติฐาน paired t-test และ One-way ANOVA ผลการศึกษาพบว่า พืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดในท้องถิ่น มี 11 ชนิด ได้แก่ ว่านชัมมดลูก กระบือเจ็ดตัว แก้ว คัดเค้า เจตมูลเพลิงขาว เจตมูลเพลิงแดง ส้มเสี้ยว ว่านสากเหล็ก ตาเสือ เปราะหอมขาว ฝ้ายดุ่น ประสิทธิภาพของคู่มือการส่งเสริม เท่ากับ 81.28/89.65 ดัชนีประสิทธิผลของคู่มือเท่ากับ 0.7925 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้คิดเป็นร้อยละ 79.25 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความรู้และทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด หลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความรู้ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีทัศนคติไม่ต่างกัน

คำสำคัญ: คู่มือการส่งเสริม, สมุนไพร, บำรุงโลหิต, ความรู้, ทัศนคติ, กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

The promotion of cultivation herb plants for blood tonic puerperium of women after childbirth by environmental education process

Kittimaporn Sinpakob¹, Sombat Appamaraka²

¹Faculty of Environment and Resource Studies, Mahasarakham University
Kham Riang Sub-District, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province 44150

²Walairukhavej Botanical Research Institute, Mahasarakham University
Kham Riang Sub-District, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province 44150

Kittimaporn Sinpakob, Sombat Appamaraka. (2022). The promotion of cultivation herb plants for blood tonic puerperium of women after childbirth by environmental education process. Thai Journal of Environmental Studies Vol. 5(3), 2022 : 69 – 80

Abstract

The purposes of this research were to investigate the uses of about local herb for blood tonic puerperium of women after childbirth, to develop manual of promotion of cultivation herb plants for blood tonic puerperium of women after childbirth by environmental education process and to study and compared knowledge and attitudes before and after knowledge and to compare knowledge and attitudes of students of different grades. The sample used in the study consisted of 43 students in grade 7-9 of the Ban Koksoong Nongsiew Nongkhee school, Nakha sub-district, Wapi Pathum district, Maha Sarakham province, selected by purposive sampling. The research tools were manual of promotion, knowledge test, attitude test. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation paired t-test and One-way ANOVA. The result of this research were as follows: there were 11 local herb plants for blood tonic puerperium of women after childbirth; *Curcuma comosa* Roxb., *Excoecaria cochinchinensis* Lour., *Murraya paniculate* (L.) Jack., *Oxyceros horridus* Lour., *Plumbago zeylanica* Linn., *Plumbago indica* L., *Bauhinia malabarica* Roxb., *Molineria latifolia* Herb. ex Kurz., *Amoora culcullata* Roxb., *Kaempferia galanga* L., *Gossypium herbaceum* L. The results of the research showed that the manual was efficiency of 81.28/89.65. The effectiveness of the activity manual index was equal 0.7925. The students had more knowledge and effected to increased student progress after using the leaning manual at 79.25%. After the promotion, the students had an average score of knowledge, attitude towards cultivation herb plants for blood tonic puerperium of women after childbirth by environmental education process more than before the promotion statistically significantly level of .05. And there was difference of mean of knowledge score of students of grades different statistically significant at .05 and there was no different of mean of attitude score of students of grades different.

Keywords: Promotion manual, Herbals, blood tonic puerperium, Knowledge, Attitude, Environmental education process

1. บทนำ

สมุนไพรเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์มาอย่างช้านาน มีการนำเอาสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตเพื่อการอยู่รอด โดยใช้ประสบการณ์ ผ่านการลองผิดลองถูก มีการคิดค้น พัฒนา สังสมและถ่ายทอดกลายเป็นภูมิปัญญาจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เกิดเป็นตำรับยาสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนในหลายพื้นที่ของประเทศไทย (Srinawat S, 2013: 14-27) โดยปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการใช้ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์แผนไทย เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาสาธารณสุข และเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพของประชาชน เพื่อพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพบนพื้นฐานของภูมิปัญญาไทย

ปัจจุบันการแพทย์แผนปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาทกับชีวิตประจำวันของคนไทยเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังมีประชาชนบางกลุ่มโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท นิยมใช้ยาแผนไทยในการบรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น และรักษาอาการโรคบางชนิดที่ไม่มีความรุนแรงหรือเพื่อบำรุงสุขภาพ และจากการสำรวจตลาดยาสมุนไพรและตำรับยาแผนโบราณที่จำหน่ายตามร้านขายยาทั่วประเทศ พบว่าตำรับยาสมุนไพรที่มีขายมากที่สุด คือ ยาบำรุงกำลัง ยาบำรุงโลหิต ยาสตรีและยาหลังคลอด จะเห็นได้ว่าเป็นตำรับที่ใช้ในสตรีเป็นส่วนใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้ที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนมากผู้บริโภคมักเลือกใช้สรรพคุณตามคำโฆษณา เช่น บำรุงเลือด บำรุงร่างกาย เจริญอาหาร แก้ประจำเดือนมาไม่ปกติ และเป็นยาแทนการอยู่ไฟ ชีบน้ำคาวปลา (ใจนุช กาญจนกู, ระวีวรรณ แก้วอมตะวงศ์, 2554: 202) และเมื่อผู้หญิงเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ ระบบสืบพันธุ์เพศหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการกระตุ้นจากฮอร์โมนในร่างกาย ทำให้เยื่อบุโพรงมดลูกหนาขึ้น และมีหลอดเลือดมาเลี้ยงเพื่อให้เป็นที่เหมาะสมแก่การฝังตัวของตัวอ่อน ซึ่งหากไข่ที่ตกไม่ได้รับการผสม ฮอร์โมนที่มากกระตุ้นก็จะค่อย ๆ ลดลง ส่งผลให้เยื่อบุโพรงมดลูกหลุดลอกออกมาเป็นเลือดประจำเดือน ในปัจจุบันผู้หญิงจำนวนไม่น้อยที่ประสบปัญหาสุขภาพเกี่ยวกับประจำเดือน เช่น อาการปวดประจำเดือน ประจำเดือนขาด ประจำเดือนมาผิดปกติ เป็นต้น โดยอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย

และการดำเนินชีวิตประจำวันตามปกติ กลุ่มอาการเจ็บป่วยดังกล่าวสอดคล้องกับ “โรคโลหิตระดูสตรี” ตามตำราการแพทย์แผนไทยที่ได้ระบุไว้ในคัมภีร์มหาโชดัตถ์ ซึ่งอธิบายถึงโรคที่เกี่ยวกับประจำเดือนที่ผิดปกติ หรือโรคอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นกับระบบสืบพันธุ์เพศหญิง ซึ่งความผิดปกติเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อภาวะมีบุตรยาก โลหิตจาง เยื่อบุโพรงมดลูกเจริญผิดที่ หรือมะเร็งมดลูก (Sinawat S, 2002: 105-112)

โรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสียวหนองซี ตำบลนาข่า อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดมหาสารคาม เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาล - มัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 ซึ่งโรงเรียนนี้มีพื้นที่ติดกับป่าสาธารณะของชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายของพืชสมุนไพรและพืชอื่น ๆ หลายชนิด สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนในพื้นที่ได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะมีการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยวิธีการฝึกอบรมและจัดกิจกรรมให้ความรู้ผ่านคู่มือ และแผ่นพับ เพื่อให้ นักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสียวหนองซี มีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติ และทักษะในเรื่องการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด และเพื่อให้ นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมไปถ่ายทอดให้ความรู้ได้

2. ความมุ่งหมายของงานวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดในห้องถิ่น

2.2 เพื่อพัฒนาคู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.3 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด ก่อนและหลังการส่งเสริม ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสียวหนองซี

2.4 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดของนักเรียน ที่เรียนอยู่ระดับชั้นต่างกัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสี้ยวหนองซี ตำบลนาข่า อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 205 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ หมอยาพื้นบ้านในพื้นที่จำนวน 3 คน เพื่อเก็บรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณในการบำรุงโลหิตสตรี

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสี้ยวหนองซี ตำบลนาข่า อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 43 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ถ่ายทอด ได้แก่ คู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

2) เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ และแบบวัดทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บ รวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

1) สำรวจพืชสมุนไพรตามกลุ่มอาการยาบำรุงโลหิตสตรี ณ สวนสมุนไพร สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช สถานีปฏิบัติการนาตุน อำเภอนาตุน จังหวัดมหาสารคาม

2) สัมภาษณ์หมอยาพื้นบ้านในพื้นที่จำนวน 3 คน เรื่อง องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณในการบำรุงโลหิตสตรี

ระยะที่ 2 การออกแบบเครื่องมือ และการหาคุณภาพเครื่องมือ

1) จัดทำคู่มือ แผ่นพับ แบบทดสอบความรู้ และแบบวัดทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

2) นำคู่มือ แบบทดสอบความรู้ และแบบวัดทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิต

สตรีหลังคลอด ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา และหาคุณภาพเครื่องมือให้มีความเหมาะสมก่อนนำไปใช้

ระยะที่ 3 การถ่ายทอดสิ่งแวดล้อมศึกษา

1) จัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

2) วัดผลก่อนการส่งเสริม โดยใช้แบบทดสอบความรู้ และแบบวัดทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด

3) จัดกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

4) วัดผลระหว่างการส่งเสริมโดยใช้แบบทดสอบความรู้ และแบบวัดทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด

5) วัดผลหลังการส่งเสริมโดยใช้แบบทดสอบความรู้ และแบบวัดทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด

3.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

- 1) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
- 2) ค่าความยากง่ายของแบบทดสอบความรู้
- 3) ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ
- 4) ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ
- 5) ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E₁)
- 6) ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E₂)
- 7) ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ได้แก่ Paired t-test และ One-way ANOVA

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลศึกษาการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดในท้องถิ่น

ตารางที่ 1 วิธีการใช้ประโยชน์จากพืชพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดโดยการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ส่วนที่ใช้	การนำมาใช้ประโยชน์	ผู้ให้สัมภาษณ์
ว่านชักมดลูก	<i>Curcuma comosa</i> Roxb.	ว่านหมาว้อ	เหง้า	นำเหง้ามาหั่นบาง ๆ ตากแดดให้แห้งแล้วนำมาต้มดื่มเพื่อใช้ขับประจำเดือน	พอสมาน พันโนราช, พ่อวิกุล กออำไพ
กระเบื้องเจ็ดตัว	<i>Excoecaria cochinchinensis</i> Lour.	ต้นลิ้นควาย	ใบและลำต้น	ใช้ใบและลำต้นกระเบื้องเจ็ดตัวต้มดื่มเป็นยาขับน้ำคาวปลาหลังคลอด	พอสมาน พันโนราช, พ่อวิกุล กออำไพ
แก้ว	<i>Murraya paniculate</i> (L.) Jack.	แก้วชี่ไก่	ใบ	นำใบสดต้มใช้เป็นยาขับประจำเดือน	พอสมาน พันโนราช
คัตเค้า	<i>Oxyceros horridus</i> Lour.	เค็ดเค้า	ลำต้น	นำลำต้นคัตเค้าต้มดื่มบำรุงโลหิต	
เจตมูลเพลิงขาว	<i>Plumbago zeylanica</i> Linn.	ปิดปิวขาว	ราก	นำรากเจตมูลเพลิงขาวเข้าตำหรับยากับว่านชักมดลูกกินขับประจำเดือน	พอสม อัมมะโต
เจตมูลเพลิงแดง	<i>Plumbago indica</i> L.	ปิดปิวแดง	ราก	นำรากเจตมูลเพลิงแดงเข้าตำหรับยากับว่านชักมดลูกกินขับประจำเดือน	
ส้มเสี้ยว	<i>Bauhinia malabarica</i> Roxb.	คังโค	ใบ	ใช้ใบต้มดื่มเป็นยาขับโลหิตระดูที่เป็นลิ่มเป็นก้อนมีกลิ่นเหม็นให้ปกติดีขึ้น	พ่อวิกุล กออำไพ, พอสม อัมมะโต, พอสมาน พันโนราช
ว่านสากเหล็ก	<i>Molineria latifolia</i> Herb. ex Kurz	จ้ำลาน	เหง้า	นำเหง้ามาหั่นบาง ๆ แล้วตากให้แห้ง ใช้ดองกับเหล้ากินเป็นยาชักมดลูก	พอสม อัมมะโต, พอสมาน พันโนราช
ตาเสือ	<i>Amoora culcullata</i> Roxb.	แดงน้ำ	ลำต้น	เปลือกต้นนำมาต้มดื่มเป็นยาขับโลหิตเสีย ขับระดู รัดมดลูก	พอสม อัมมะโต,
เปราะหอมขาว	<i>Kaempferia galanga</i> L.	ว่านตีนดิน	เหง้า	นำเหง้ามาหั่นบาง ๆ แล้วตากให้แห้ง แล้วต้มดื่มช่วยขับเลือดเน่าเสีย	พอสมาน พันโนราช

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ส่วนที่ใช้	การนำมาใช้ประโยชน์	ผู้ให้สัมภาษณ์
ฝ้ายตุ่น	<i>Gossypium herbaceum</i> L.	ฝ้ายไทย	เมล็ด	นำเมล็ดของฝ้ายตุ่นต้มดื่มเป็นยาแก้สตรีตกเลือด รวมถึงตกขาว	พอสม อัมมะโต

*สัมภาษณ์วันที่ 26 มกราคม 2564

4.2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของคู่มือการส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพ (E1, E2) ตามเกณฑ์ 80/80 และการวิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของคู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E₁) เท่ากับ 81.28 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E₂) เท่ากับ 89.65 ดังนั้น คู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการ

สิ่งแวดล้อมศึกษา จึงมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.28/89.65 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ดังตารางที่ 2)

ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของคู่มือ พบว่า ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของคู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา มีค่าเท่ากับ 0.7925 หมายความว่า นักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสียวหนองขี้ ตำบลนาข่า อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ร้อยละ 79.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่สามารถใช้ได้ (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพของคู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา (E₁/E₂)

หน่วยการส่งเสริม	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E ₁)	20	16.26	1.03	81.28
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E ₂)	20	17.93	0.99	89.65

ประสิทธิภาพของคู่มือ เท่ากับ 81.28/89.65

ตารางที่ 3 ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของคู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ระหว่างการส่งเสริม

ผลรวมคะแนนทดสอบก่อน	ผลรวมคะแนนทดสอบหลัง	จำนวนผู้ร่วมการส่งเสริม	คะแนนเต็ม	ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.)
431	771	43	20	0.7925

4.3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสียวหนองขี้ พบว่า นักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสียวหนองขี้ ตำบลนาข่า อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ที่เข้าร่วมการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า ก่อนการส่งเสริมมีคะแนน

เฉลี่ยความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 10.02) และหลังการส่งเสริมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 17.93) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริมพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดหลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ก่อนและหลังการส่งเสริม (n=43)

รายการ	ก่อนการส่งเสริม		ระดับความรู้	หลังการส่งเสริม		ระดับความรู้	t	df	p
	\bar{X}	S.D.		\bar{X}	S.D.				
ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด (N=20)	10.02	1.26	ปานกลาง	17.93	0.99	มากที่สุด	-32.70	42	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0

5

4.4 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติก่อนและหลังการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสียวหนองขี้

พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดก่อนการ

ส่งเสริมโดยรวมอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{X} = 2.21$) และหลังการส่งเสริมนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 2.49$) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติหลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($P < .05$) (ดังตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์และผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ก่อนและหลังการส่งเสริม (n=43)

รายการ	ก่อนการส่งเสริม		ระดับทัศนคติ	หลังการส่งเสริม		ระดับทัศนคติ	t	df	p
	\bar{X}	S.D.		\bar{X}	S.D.				
ทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด(N=3)	2.21	0.15	ไม่แน่ใจ	2.49	0.23	เห็นด้วย	-7.244	42	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.5 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ และทัศนคติต่อการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสียวหนองขี้ของนักเรียนที่เรียนอยู่ระดับชั้นต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด ที่มีระดับชั้นต่างกัน พบว่า

นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดไม่ต่างกัน (ดังตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ และทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสูงหนองเสียวหนองขี้ที่มีระดับชั้นต่างกัน (n=43)

ด้าน	ระดับชั้น	จำนวน	One-way ANOVA			
			\bar{X}	S.D.	F	P
ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด (N=20)	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	11	17.27	0.79	8.826	.001*
	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	13	17.69	0.48		
	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	19	18.53	1.02		
ทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด (N=3)	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	11	2.53	0.20	.043	.958
	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	13	2.54	0.26		
	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	19	2.55	0.24		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผล

5.1 ผลศึกษาการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดในท้องถิ่น

ผลการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ จากพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด ตำบลนาข่า อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 3 คน พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรทั้งหมด 11 ชนิด ได้แก่ ว่านชั๊กมถลูก นำเหง้ามาหั่นบาง ๆ ตากแดดให้แห้งแล้วนำมาต้มดื่มเพื่อใช้ขับประจำเดือน, กระบือเจ็ดตัว นำใบและลำต้นต้มดื่มเป็นยาขับน้ำคาวปลาหลังคลอด (วิกุล ก่ออำไพ และสม อัมมะโต, 2564: สัมภาษณ์) แก้ว นำใบสดต้มใช้เป็นยาขับประจำเดือน, คัดเค้า นำลำต้นต้มดื่มบำรุงโลหิต (สมาน พันโนราช, 2564: สัมภาษณ์) รากเจตมูลเพลิงขาว รากเจตมูลเพลิงแดงและว่านชั๊กมถลูกนำมาต้มกินขับประจำเดือน ส่วนเมล็ดของฝ้ายต้นต้มดื่มเป็นยาแก้สตรีตกเลือด รวมถึงตกขาว (สม อัมมะโต, 2564: สัมภาษณ์) นอกจากนี้ว่านสากเหล็ก เปราะหอมขาว นำเหง้ามาหั่นบาง ๆ แล้วตากให้แห้ง แล้วต้มดื่มช่วยขับเลือดเน่าเสีย หรือดองกับเหล้ากินเป็นยาชั๊กมถลูก ส่วนเปลือกต้นตาเสือ นำมาต้มดื่มเป็นยาขับโลหิตเสีย ขับระดู รัดมดลูก ส่วนส้มเสี้ยวใช้ไปต้มดื่มเป็นยาขับโลหิตระดูที่เป็นลิ่มเป็นก้อนมีกลิ่นเหม็นให้ปกติดีขึ้น (สม อัมมะโต และสมาน พันโนราช, 2564: สัมภาษณ์)

การที่ผลปรากฏเป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากปราชญ์ท้องถิ่นทั้ง 3 คน มีพื้นฐานความรู้ที่หลากหลาย และต่างก็มีองค์ความรู้ในการรักษาโรคชนิดเดียวกันในวิธีที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการสืบทอดองค์ความรู้ด้านการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรมาจากบรรพบุรุษที่เป็นหมอยาพื้นบ้านและ

การศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวเองมาก่อน ในกระบวนการรักษา มีการนำสมุนไพรพื้นถิ่นที่เก็บได้จากธรรมชาติ และปลูกเอง มาใช้ในการดูแลรักษาสุขภาพเมื่อเกิดการเจ็บป่วย และองค์ความรู้ของหมอยาพื้นบ้านเหล่านี้ไม่ได้ใช้เพียงเพื่อรักษาความเจ็บป่วยเท่านั้นแต่มีคุณค่าต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ เมื่อทำการรักษาโรคร้าย กลายเป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน

5.2 ผลการศึกษาการพัฒนาคู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

จากผลการศึกษาการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า คู่มือการส่งเสริมมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.28/89.65 แสดงให้เห็นว่า คู่มือการส่งเสริมมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพโดยผ่านกระบวนการตามขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรีชา ช่างขวัญยืน และคณะ (2551: 127) ได้ให้ความหมายของคู่มือว่าเป็นหนังสือที่ใช้ควบคู่ไปกับการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นหนังสือที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้กับผู้ใช้สามารถกระทำสิ่งนั้น ๆ ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ส่วนคู่มือคู่มือคู่มือเน้นหนังสือให้แนวทางและแนะนำเกี่ยวกับสาระวิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์และแหล่งข้อมูล แหล่งอ้างอิงต่าง ๆ ปกติมักใช้ควบคู่กับหนังสือเรียน เน้นหนังสือที่ครูได้ศึกษาด้วยตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดของ เรื่องชัย จรุงศิริวัฒน์ (2555: 77) อธิบายเกี่ยวกับคู่มือในการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า คู่มือเป็นเอกสารหรือหนังสือ ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สามารถสอนให้เป็นไปตามแนวทางของหลักสูตร หรือใช้ป็นคู่มือของครูในการใช้หนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบัติ อัมระภา (2560 : 278) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมการปลูกและแปรรูปสมุนไพรอินทรีย์เพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า คู่มือฝึกอบรมการปลูกและแปรรูปสมุนไพรอินทรีย์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.02/85.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 และดัชนีประสิทธิผลของคู่มือฝึกอบรม (E.I.) เท่ากับ 0.7629 ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยศพล พันธุ์เนียม (2561 : 63) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคู่มืออบรม เรื่อง การพัฒนาคู่มือการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในป่าชุมชนบ้านแก่ง ตำบลแก่ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของคู่มืออบรม มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.10/91.37 ส่วนดัชนีประสิทธิผลของคู่มืออบรม เท่ากับ 0.6107 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่ใช้คู่มืออบรมมีความก้าวหน้าในการเรียนคิดเป็นร้อยละ 61.07 แสดงให้เห็นว่าคู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษามีความเหมาะสมในเนื้อหา เนื่องจากการหาคุณภาพคู่มือผ่านผู้เชี่ยวชาญ สื่อในการส่งเสริมมีความเหมาะสม มีเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่ถูกต้อง จึงทำให้คู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

5.3. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

1) ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนการส่งเสริมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 10.02 และหลังการส่งเสริมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เท่ากับ 17.93 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) แสดงให้เห็นว่า คู่มือการส่งเสริม มีเนื้อหาที่เหมาะสม และเข้าใจง่าย สามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้และเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมถวิล ผลสะอาด (2555 : 24) ได้สรุปความหมายของความรู้ว่า ความรู้นั้นเริ่มต้นจากระดับง่าย ๆ ก่อนแล้วเพิ่มความสามารถ

ในการใช้ความคิดและพัฒนาสติปัญญาเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยแบ่งออกเป็น 5 ชั้น คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล และความรู้นั้นสามารถวัดได้โดยเครื่องมือที่ใช้ทดสอบความรู้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ แบบอัตนัย และแบบปรนัย และสอดคล้องกับแนวคิดของ จันตรี คุปตะวาทิน (2548 : 51-63) กล่าวถึง ความรู้เป็นการวัดความจำ การตีความเข้าใจ ร่วมกับการประยุกต์และวิเคราะห์ โดยเครื่องมือในการวัดความรู้มีหลายชนิดที่นิยมใช้กันมาก คือ แบบทดสอบตามเนื้อหา ซึ่งต่างกันออกไป แบบทดสอบถือว่าเป็นสิ่งเร้าเพื่อนำไปเร้าผู้ถูกสอบให้แสดง อาการตอบสนองออกมาด้วยพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การพูด การเขียน ทำท่าทาง เป็นต้น ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ กันต์กนิษฐ ตั้งธรรมพิทักษ์ (2557: 49 - 52) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรเพื่ออนุรักษ์สมุนไพรไทย ผลการศึกษาพบว่า ก่อนการส่งเสริมนิสิตมีความรู้โดยรวมอยู่ในระดับพอใจ และหลังการส่งเสริมนิสิตมีความรู้ในระดับดีมาก เมื่อเปรียบเทียบพบว่า หลังการส่งเสริมผู้เข้าร่วมมีความรู้สูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ ชุมธีรรัตน์ (2557 : 24) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการปลูกมะกรูดพืชสมุนไพร สารพัดประโยชน์ สำหรับนักเรียนบ้านหนองอุ่ม ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ก่อนการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการส่งเสริมมีความรู้ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริมพบว่า นักเรียนมีความรู้หลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

การที่ผลปรากฏเป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากคู่มือมีเนื้อหาที่มีความเหมาะสม แบบทดสอบความรู้มีความเหมาะสม ซึ่งมีการหาคุณภาพแบบทดสอบความรู้ผ่านผู้เชี่ยวชาญ มีแผนพับประกอบในการส่งเสริม มีเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่ถูกต้อง ทำให้นักเรียนมีความสนใจในการศึกษาเรียนรู้ จึงทำให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดเพิ่มมากขึ้น

2) ผลการศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติก่อนการส่งเสริมโดยรวมอยู่ในระดับไม่แน่ใจ เท่ากับ 2.21 และหลังการส่งเสริมนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เท่ากับ 2.49 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติก่อนและหลังการ

ส่งเสริม พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติหลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) แสดงให้เห็นว่า คู่มือการส่งเสริม มีเนื้อหาที่น่าสนใจ และมีกิจกรรมประกอบระหว่างการส่งเสริมสามารถทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในเรื่องสมุนไพรมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541: 44) ได้ให้ความหมายของทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งผู้บริโภครู้จักจากประสบการณ์ในอดีต โดยใช้เป็นตัวเชื่อมระหว่างความคิดและพฤติกรรม นักการตลาดนิยมใช้ในการโฆษณาเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์และตราสินค้า เสริมแรงและเปลี่ยนทัศนคติ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545: 138) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ สภาวะความพร้อมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ สถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และสภาวะความพร้อมทางจิตนี้จะต้องอยู่ยาวนานพอสมควร ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุวนิดา สุภา (2557 : 54) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรแก่นตะวัน สำหรับชาวบ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรแก่นตะวัน พบว่า ผู้เข้าร่วมการส่งเสริมมีค่าเฉลี่ยของทัศนคติก่อนการส่งเสริมอยู่ในระดับไม่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.10 และหลังการส่งเสริมอยู่ในระดับเห็นด้วยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรแก่นตะวัน ก่อนและหลังการส่งเสริมเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ผู้เข้าร่วมการส่งเสริมมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติหลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฬารัตน์ กัลยา (2557: 43) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่ใช้ในการปรุงอาหาร สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองอุ่ม ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีทัศนคติเพิ่มมากขึ้นก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

การที่ผลปรากฏเป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากคู่มือ และแบบวัดทัศนคติมีการหาคุณภาพผ่านผู้เชี่ยวชาญ มีเครื่องมือการวัดและประเมินผล มีความถูกต้องและเหมาะสม ทำให้นักเรียนมีความสนใจในการศึกษาเรียนรู้ จึงทำให้นักเรียนมี

ทัศนคติที่ดีต่อการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดเพิ่มมากขึ้น

5.4 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ และทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาของนักเรียนที่ระดับชั้นต่างกัน

1) นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดต่างกัน ทั้งนี้เป็นผลมาจากนักเรียนที่ระดับชั้นสูงกว่าได้ผ่านกระบวนการสร้างความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการมีประสบการณ์เดิมของนักเรียนที่สามารถต่อยอดกับความรู้ใหม่ และประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ ทำให้เกิดเป็นความรู้ใหม่อีกทั้งได้พัฒนาความรู้ที่มีเพิ่มมากขึ้นตามประสบการณ์ โดยนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความรู้และประสบการณ์สูงกว่านักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 1 เมื่อเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา จำแนกตามระดับชั้น จึงทำให้นักเรียนมีความรู้ แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ภราดร จินดาวงศ์ (2549: 4) กล่าวถึงความรู้ คือ พลังที่มีในตัวของคนที่สามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ ผู้ใดมีความรู้มากก็เสมือนมีพลังมากสามารถตัดสินใจ

ได้ถูกต้องและทำงานให้สำเร็จได้โดยง่ายความรู้หากไม่ใช้หรือปล่อยไว้ผ่านไปโดยไม่มีการพัฒนาหรือประยุกต์ก็จะเกิดการลืมหรืออาจสูญหายและมีความรู้แล้วไม่เผยแพร่หรือปกปิดซ่อนเร้นไว้ อาจเป็นประโยชน์ในช่วงเวลาสั้นแต่จะเป็นผลเสียในระยะยาวทั้งกับตัวเองหรือประเทศชาติ ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเทพสุริย์ จันทาว และปิยะพงษ์ จันทร์ใหม่มูล. (2563: 1-18) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยเพื่อส่งเสริมความรู้จิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยกรณีศึกษานักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดแจ้งร้อน เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีชั้นการศึกษาต่างกันหลังเข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราณี อ่อนศรี (2559: 158-167) ได้ศึกษา เรื่อง ความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนพยาบาลกองทัพบก ผลการศึกษาพบว่า ค่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการ

ส่งเสริมสุขภาพ ของชั้นปีที่ 2 และ 3 กับชั้นปีที่ 3 และ 4 มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด ไม่ต่างกัน ทั้งนี้เป็นผลมาจากทัศนคติเป็นการแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคล หรือระดับของความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับภาวะทางอารมณ์ที่มีต่อตนเองต่อบุคคลอื่น และต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาคล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด ด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา จำแนกตามระดับชั้น จึงทำให้นักเรียนมีทัศนคติ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2541: 64) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดคนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัย สิขฉนเศก ย่านเดิม (2552: 24) ได้ศึกษาเรื่อง ทัศนคติต่อการเรียนการสอนวิชาสังคตินิยมของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการศึกษาพบว่า นิสิตที่มีชั้นปีที่ศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการเรียนการสอนด้านกรวัดและประเมินผลไม่แตกต่างกัน และบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวรรณ องค์ครุฑรักษา (2560: 39) ได้ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของผู้รับสารและจุดดึงดูด

7. เอกสารอ้างอิง

- กันตักนิษฐ์ ตั้งธรรมพิทักษ์. (2557). การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรไทยเพื่ออนุรักษ์สมุนไพรไทย. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จันทร์ คุปตะวาทีน. (2548). “กลวิธีเพื่อการเรียนการสอนการเขียนในระดับประถมศึกษา” ในประมวลสาระชุดวิชา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาไทย หน่วยที่ 8 นนทบุรีบัณฑิตศึกษาศาสาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สุโขทัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จุฬารัตน์ กัลยา. (2557). การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่ใช้ในการปรุงอาหาร สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองอุ่ม ตำบลนาสีนวล อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ใจนุช กาญจนภู และระวีวรรณ แก้วอมตะวงศ์. (2554). การศึกษาฤทธิ์ของสมุนไพรที่มีในตำรายาสตรีแผนโบราณต่อการหดตัวของมดลูก, ไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ, 6(3),202.

ของสื่อของพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีทัศนคติต่อประเภทของจุดดึงดูดทั้งสองประเภทไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอดด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมการส่งเสริมความรู้ มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด ต่างกัน และทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด ไม่ต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะการนำวิจัยไปใช้

1. สถานศึกษาสามารถนำคู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด ด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ ได้

2. สถานศึกษาสามารถนำคู่มือการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำรุงโลหิตสตรีหลังคลอด ด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา นำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนชั้นอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนาพืชให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน

2. ควรมีการศึกษาและพัฒนาภูมิปัญญาสมุนไพรบำรุงโลหิตสตรี เพื่อถ่ายทอดให้กลุ่มเยาวชน และมีการสืบสานภูมิปัญญาต่อไป

- ปราณี อ่อนศรี. (2559). ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม การส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนพยาบาลกองทัพบก. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 17(3), 158-167.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน และคณะ. (2551). *เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพสุริย์ จันทาว และปิยะพงษ์ จันทรีใหม่มูล. (2563). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง “การจัดการขยะมูลฝอย” เพื่อส่งเสริมความรู้จิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษานักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดแจรงร้อน เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา*. 2(1), 1-18
- พูนสุข อุดม. (2552). *สิ่งแวดล้อมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ภราดร จินดาวงศ์. (2549). *การจัดการความรู้: Knowledge Management The Experience*. ปทุมธานี: พารากอน แมเนจเม้นท์.
- ยศพล พันธุ์เนียม. (2561). การพัฒนาคู่มืออบรมการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในป่าชุมชนบ้านเก็ง ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย*, 1(5), 2-18.
- ยุวนิดา สุภา. (2557). *การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรแก่นตะวันสำหรับชาวบ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. โครงการวิจัยวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เรืองชัย จรุงศิริวัฒน์ . (2554). *เทคนิคการเขียนคู่มือการปฏิบัติงาน*. ขอนแก่น: ศูนย์ผลิตเอกสาร มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรวรรณ องศ์ครูรักษา. (2560). ทักษะของผู้รับสารและจุดดึงดูดของสื่อของพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง. *วารสารการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา*, 13(1), 39-51.
- วิกุล ก่ออำไพ. (26 มกราคม 2564). *สัมภาษณ์โดย*. กิตติมาพร ศิลป์ประกอบ. ตำบลนาข่า อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดมหาสารคาม.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ศิริวรรณ ชุมธีร์รัตน์. (2557). *การส่งเสริมการปลูกมะกรูดพืชสมุนไพรสารพัดประโยชน์สำหรับนักเรียนบ้านหนองอุ่ม ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. โครงการวิจัยวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *การวิจัยธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : เพชรจรัสแสงแห่งโลกแห่งธุรกิจ.
- สม อัมปะโต. (26 มกราคม 2564). *สัมภาษณ์โดย*. กิตติมาพร ศิลป์ประกอบ. ตำบลนาข่า อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดมหาสารคาม.
- สมถวิล ผลสะอาด. (2555). *การรับรู้ของประชาชนที่มีต่องานบริการด้านสาธารณสุขของเทศบาลตลิ่งเย็น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมบัติ อัมปะระกา. (2560). *การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมการปลูกและแปรรูปสมุนไพรอินทรีย์เพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชน*. ในการประชุมวิชาการ “มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 14” (น. 278-285).
- สมาน พันโนราช. (26 มกราคม 2564). *สัมภาษณ์โดย*. กิตติมาพร ศิลป์ประกอบ. ตำบลนาข่า อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดมหาสารคาม.
- สร้อยตระกูล อรรถมานะ. (2541). *พฤติกรรมองค์การ ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิขรินทร์เศก ย่านเดิม. (2552). ทักษะต่อการเรียนการสอนวิชาสังคีตนิยมของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์*, 13(2), 24-29.
- Sinawat S. (2002). Mechanism of menstruation. *Srinagarind Med*, 17(2), 105-112.
- Srinawat S, Sukchan P, Pradabsang C, et al. (2013). Local herbal and wisdom of application in Thai traditional medicine, bordering provinces of Southern Thailand. *Princess of Naradhiwas University Journal*, 18(1), 14-27.